

MISJON OG MENNESKEVERD

av

FINN JOR

Det har vært påpekt som et faktum av stor betydning for verdensmisjonen at Jesus ikke var europeer. Dermed mener man at det må være mulig å løse selve evangeliets budskap fra de assosiasjoner som uvegerlig må melde seg når en afrikaner, en kineser eller en inder ser på Europa og dets «kristne» kultur, for da ikke å nevne de representanter for denne kultur, som gjennom århundrer har undertrykt og utplyndret en rekke ikke-européiske folk. At den vesterlandske kultur er dekadent, må for disse folk synes innlysende — ikke minst ut fra film, litteratur og presse, som dessverre gir et altfor sant bilde av tilstanden i vår verdensdel.

Men Jesus var altså ikke europeer, og spørsmålet er i hvilken grad det vil være mulig og riktig å løse evangeliet fra denne kulturtradisjon. En misjonær fra den vestlige verden står dypt forankret i vesterlandsk kultur, og kan aldri frigjøre seg fra den. Det er derfor heller ikke mulig at han kan bringe evangeliet videre uten å farve det med sin kultur. Han lærer de innfødte å lese og skrive, de får adgang til radio, presse, film, litteratur — og dermed i høy grad til hans kulturarv. Annerledes kan det ikke være.

Det problematiske i denne situasjon er at de farvede folk formodentlig vil komme til å ta avstand fra den dekadente, vesterlandske kultur etter hvert som de våkner til selvstendighet og frihet, og i stigende grad overtar ledelsen av verdensutviklingen. Ingen er i dag i stand til å forutsi hva enden på denne historiske prosess vil bli. Et nei til européisk kultur innebærer faren for et nei til evangeliet. De to er realiter inntimt sammenknyttet, selv om vår kulturelle utvikling stadig skyter større

fart bort fra kristendommen, og selv om det finnes tallrike elementer som slett ikke kan avledes fra den.

Sammenhengen mellom dem beror på at hele vår vesterlandske kultur inntil i dag har vært bygget på en grunnleggende tanke, hentet fra evangeliet. Men vil de farvede folk være i stand til å skille klinten fra hveten i dette spørsmål og trekke de riktige konsekvenser av situasjonen?

Sikkert er at verdensmisjonen her står overfor et uhyre komplisert problem. Det kan derfor være på sin plass å besinne seg på hva som er kristent i vår egen kultur, og hva de farvede folk skulle kunne overta fra den.

Hele Vestens kultur er bygget på tanken om det enkelte menneskes evige, gudgitte verdi. Her ligger den vesterlandske verdens egenart og styrke. Og denne tanke finnes ikke noe annet sted uttrykt som en grunnlov for tilværelsen enn i evangeliet.

Evangeliet er i seg selv det sterkeste vidnesbyrd om menneskets verdi. Gud skaper mennesket, han følger det på alle dets veier, han frelser det, ja, han identifiserer seg med det, han blir selv et menneske for å frelse oss. Jesus uttrykker det paradoksalt slik: Ett menneske er mer verd enn hele verden. Og det forstår man av hans ubegrensede interesse for mennesker, for menneskelige problemer — sykdom, lidelse, død, glede. Han gjør ikke forskjell på folk. Han forlanger ikke en viss sosial standard eller moralske kvalifikasjoner, han oppholder seg sammen med de tvilsomme og forstøtte.

Med andre ord: Gud tillegger mennesket i og for seg en uendelig verdi. Dette betyr en revolusjon i synet på mennesket. Ingen kjente denne menneskets verdi før Jesus forkynte den. Det tales selvfølgelig i mange kulturer om menneskets verdi, men denne verdi er alltid basert på visse kvalifikasjoner. Hos Jesus er kvalifikasjonen én: at mennesket er menneske, skapt av Gud i hans bilde til hans ære og kjærlighet. Lasaron eller keiser, alkoholist eller moralist — det har ikke noe med menneskets verdi å gjøre.

I den greske kultur finner man karakteristiske eksempler på den ikke-kristne tale om mennesket. De hellenske vismenn kunne meget vel tale om personlighetens uendelige verdi, men

det gjaldt den frie, suverene personlighet med det fullkomne herredømme over seg selv. Samtidig kjente man den verdiløse hop, slavene, som var til for å tjene menneskene i egentlig forstand.

Det avspeiler seg ikke minst i synet på kvinnen. Berømt er jo historien om Alkibiades' hustru, som forlot sin mann da han hadde mishandlet henne. Hun gikk til domstolen og forlangte skilsmisse, hvorpå Alkibiades innfant seg i retten og uten videre dikkedarer slepte henne med seg hjem med makt.

Forholdene i India er neppe bedre. Ved den store folketellingen i 1901, var for hver 1000 kvinner 13 gift før de var fem år, 102 var gift mellom fem og ti års alder, 423 mellom ti og femten år. Så snart kvinnen er gift, er hun underkastet sin mann i alt, og skylder ham blind lydighet. Uten mann har hun ingen eksistensberettigelse, hun skal betrakte ham som gud, og bøye seg for ham med pannen mot bakken. Selvsagt er forholdene i dag annerledes enn for femti år siden, men den samme tankegang lever i beste velgående.

Koranan ser på kvinnen som en mindreverdige skapning, hun skal fremfor alt være lydig og har ingen rettigheter. Hun kan f. eks. ikke kreve skilsmisse, mens mannen kan oppløse ekteskapet med ett ord.

Heller ikke i Kina har kvinnens stilling vært bedre. Hennes plass er i hjemmet. En pekepinn gir det at man i den gamle åndetro betegnet det negative verdensprinsipp som det kvinnelige.

Selv ikke i Israel hadde man på Jesu tid øye for menneskeverdet i den forstand som kristendommen aksentuerer det. Den lærde rabbi Hillel hevdet at man kunne sende sin hustru fra seg hvis hun svidde maten, mens hans kollega, den vise rabbi Akiba mente at man til og med kunne sende henne bort hvis man fant en annen som man hadde mer behag i.

Denne nedvurdering av kvinnen er symptomatisk. Selvsagt talte man om menneskeverd — f. eks. hos Konfucius — men de mindreverdige, de lavtstående ble ekskludert. Og det er nettopp evangeliets paradokse hevdelse av menneskets verdi uansett til-

stand og egenskaper som har gitt Europas kultur dens høyhet og dens historiske betydning.

Grunntanken i Europas kultur er altså for første gang uttalt av Jesus. Dermed er han selve nøkkelpersonen til forståelse av vår historie. Europa har ikke kunnet rive seg løs fra denne tanke. Den var sterk nok til å prege en hel verdensdel, bredte seg derfra videre til andre, og overalt har den vist seg å være i besittelse av den samme revolusjonerende kraft.

Dens betydning illustreres ved et par tilfeldig valgte eksempler. Først og fremst ved det faktum at Jesus var den første kvinnesaksmann, idet han likestilte mann og kvinne. Apostelen Paulus har gitt den klassiske formulering for dette syn: Her er ikke jøde eller greker, ikke trell eller fri, ikke mann eller kvinne. Den moderne kvinnesak er intet i sammenligning med dette: Ved kristendommen blir kvinnen til et menneske. Eller man kan tenke på slaveriets opphevelse, på at man sluttet å sette uønskede barn ut i skogen, da kristendommen ble innført i Norge — et fenomen som for øvrig gjentar seg på misjonsmerkene den dag i dag.

Og når denne tanke glemmes, havner vi i barbariet: konsentrasjonsleirer, abortus provocatus, moderne vitenskaps reduksjon av mennesket til en samling kjemiske og biologiske prosesser, som i sin tur resulterer i en total likegyldighet med den enkelte. Ikke for ingenting fører kommunismen sin stamtavle tilbake til materialismen.

Denne uendelige ærbødighet for mennesket er ikke européisk, den er bibelsk. Det vil si at misjonæren bærer den med seg og poder den inn i de farvede folk. Det européiske menneske har ingen ting å rose seg av, det har ikke oppfunnet denne tanke, det har ikke engang forvaltet den i troskap, og vi kommer ikke med den ovenfra og ned. Tvert imot! Vi kommer med denne tanke som vårt kulturelle klenodium, og vi ber andre om å forvalte den bedre enn vi selv har gjort.

Konklusjonen: Så må vi altså påtvinge de farvede folk noe av vår kultur?

Nei. For det er jo en eiendommelighet ved evangeliet at Jesus

aldri beskjeftiget seg med kulturelle spørsmål. Så langt vi kan se, interesserte han seg slett ikke for dem. Han skrev ingenting, det er ikke noe som tyder på at han kunne sin filosofi, han var uten lærdom — bortsett fra kjennskapet til det Gamle Testamente, datidens Bibel. Men hans interesse for mennesker kjente ingen grense.

Denne ærbødighet for mennesket skapte Europa. Og det er poenget: Hvor tanken om det enkelte menneskes uendelige verdi forkynnes, synker den inn i bevisstheten som en grunntanke, og deretter føder den kultur.

Det spiller altså for så vidt en underordnet rolle om de farvede folk kaster vrak på den européiske kultur som i de siste par århundrer stadig mer markant har utviklet seg bort fra evangeliet. Men det må sterkt understrekes at denne kultur ikke lenger er en kristen kultur. Overhodet er det ikke nødvendig å tale om kultur overfor de farvede folk. Får de evangeliet, får de også tanken om menneskets gudgitte verdi, og evangeliet trenger ingen hjelpende håndrekning for å virke.

Naturligvis vil den kultur som i andre kulturkretser måtte vokse frem på denne tanke, bli helt annerledes enn vår. Men også det tilhører det européiske hovmot, at vår egen kultur betegner høydepunktet av alt tenkelig. Den vesterlandske kultur passer for det vesterlandske menneske, en afrikansk, kinesisk eller indisk kultur vil ganske sikkert være fremmed for oss.

Men om det lar seg gjøre å gi de farvede folk denne tanke om det enkelte menneskes evige verdi, og det kaster vrak på Europa, ja, om de stiller seg avgjort fiendtlig til vår verdensdel, finnes muligheten for en bro tross alle sperringer. Evangeliet er betrodd til skrøpelige mennesker, som ustanselig søker å umuliggjøre dets virke. Men det virker allikevel. Og to kulturer kan for øvrig være så forskjellige de vil — hvor basis er den samme, vil det også være mulig at menneskene kan finne hverandre.